

uit con-
e van min
et oprecht
ver dezes;
oud ware
niet wat
gaat."
lijk alleen
scheiding,
el, dat als
remmorrie,
lijken zin
e "Neder-
nu niet te
root is, als
al geven
ok nu nog
chap men-
van enkel
ikt is. We
abadisten,

even, of in
volstrekt
in gansche
st ze doen,
ed te doen,
zelt ge en-
tie, als ge
de valsche

isch is een
icatie des
uivere be-
kt, gelijk
nu is niet
nde kerk.

men ook
nig onder
en, rond-
nste vat op
niet. Een-
van het
was.

ling heeft
enden in
ten, en ze
iet allengs
een geheel
ware gaan
ersoonlijke
onze Chris-
ten en-
dieper in
met een
erdad on-
en.

et. Men is
deellving
cht enig-
ordenken.
dit syllo-

zen. Daar
waar sinds
dan het
en sinds
de Sacra-
ingesteld,
de laatste
atie slechts
van Loon
niemand in
pt in zijn
men door
ing kwam
geheel in

op iemand,
de, maken,
is een val-
k mist de
relie en het

gemeente
raken. En
zij zichzel-
nwaar.

kingen te

de predi-
volle pre-
zeer zeker
cramenten
k begreep
moest. De
lede.

salvin, en
men daar,
k nog vol-
aan aan de
en ander
het Sacra-
n overliet,
noch Calo-
gen heb-
uden heb-
te Voort-
rk, die er

or de syl-
jke Gere-
omdat de
k bij hen
er op het
rbood en
bediening
te colle-
toch zelfs
en briefje
n.

d worden.

van oor-
ben, heb
predica-
ramenten
nikt juist
d.

enis heb
en ware
ij dus niet
te gaan.
it syllo-

gisme van de valsche kerk wel kracht uit
om op de conscientie te werken in plaatsen,
waar het Modernisme heel de plaatselijke
kerk verwoest heeft; maar dat het in stre-
ken als op de Veluwe, in het land van
Heusden en Altena, op Walcheren enz.
geen vat op de conscientie kan hebben.
Ja, dat het veel geschikt is, om, als men
zoo de tegenstelling opzet, duizenden bij
duizenden, zelfs om der conscientie wille,
tegen de Separatie en tegen de Doleantie
in te nemen.

Er moet hier dus een logische fout schuil-
len. En die nu ligt daarin, dat men ver-
zand heeft behoorlijk onderscheid te maken
tusschen de plaatselijke kerk en de gene-
rale organisatie, en voorts dat men de val-
sche kerk en de schijn-kerk niet uiteen
hield.

Dienst des Woords (25).

Beide de uitlegkunde en de leerstellige
godgeleerdheid zijn dus voor een *Dienst
des Woords*, dien naam waardig, volstrekt
onmisbaar; maar toch beelde niemand zich
in, dat men er met deze beide studien
reeds van af zou zijn. Dit ware even dwaas
geredeneerd, als dat men het voor een
dokter voldoende keurde, zoo hij studie
had gemaakt van de medicijnen en haar
uitwerking, en zich geen de minste moeite
gaf, om ook het menschelek lichaam en de
krankheden van dit lichaam te bestudeeren.

Hoe broodnoodig dus voor den prediker
ook de uitlegkunde en de dogmatiek moge
zijn, om te weten wat hij bedient en toe-
dient, toch is evenzoo voor hem de ken-
nisselijkheid van wat hij in de kerk
voor zich heeft en wat het is, dat die kerk
van hem vraagt.

Het Woord Gods moet aan de kerk be-
diend worden. Niet in dien zin, alsof er
ook geen roeping in zake het Woord zou
bestaan tegenover de Heidenen, de Joden,
de Turken en de ongeloovigen; maar hier-
van handelen we thans niet. Dit missionair
terrein zou geheel afzonderlijke bespreking
vergen. En wat nu den eigenlijken Dienst
des Woords in engeren zin betreft, deze
kan uiteraard alleen plaats grijpen in een
kerk, en moet dus op die kerk gericht zijn.
Waar men saamkomt doet er betrekkelijk
niet veel toe. Men kan prediken gelijk
onze vaderen in de open lucht of in een
schuur, en het is Roomsche en niet Gere-
formeerde, om meer dan betamelijk is, aan
de dugsamen de bedehuizen te hechten.
Maar waar de Dienst des Woords ook
plaats grijpe, hetzij dan in de open
lucht, is een schuur of in een kerkge-
bouw, altoos moest wat daar saam-
vergaderd de kerk, of wilt ge de
"saamvergadering der geloovigen" zijn. Op
hen in hun qualiteit als leden van de kerk
van Christus, moet, naar gelang van hun
onderscheidene nooden en behoeften, de
Dienst des Woords gericht worden. Zij zijn
de hongerigen aan wie het brood, de krak-
ken aan wie het medicijn moet toegereikt.
En een Dienaar die waande, dat hij Zon-
dags slechts een geboor voor zich had,
dat saamkwam om naar zijn rede te luisteren,
zou reeds daardoor toonen niets hoege-
naamd van het heilige zijner roeping te
verstaan.

Het geheim schuilt hier in het veelzins
verloopen woord "toepassing"; mits men
dit versleten woord naar in zijn ouden
glans en in zijn oorspronkelijk zoo rijke
betekenis herstelle.

Wat toch heeft men onder deze "toe-
passing" te verstaan?

Niets minder dan dit, dat God de Heere
toen Hij aan zijn kerk zijn Woord gaf, dit
Woord zoo heeft ingericht, dat er voor alle
eeuw en alle natie en alle geacht en alle
geslacht en alle persoon alles in vervat was,
wat van achteren noodig zou blijken, om
de kennis des Heeren zaligmakend te doen
uitgaan.

Dat toch juist is het miraculeuse der
Heilige Schrift, dat ze voor niet één enkele
eeuw pasklaar is gemaakt, maar dat ze
omgekeerd past op heel de rijke verschei-
denheid van ons menschelek leven, naar al
de eendooze schakeringen, die het verschil
van tijd en plaats en aanleg en omstandig-
heid in het leven roept.

Wie nu niet Gereformeerd is, ziet in dit
miraculeuse feit niets anders dan een heilige,
opmerkelijke bijzonderheid, maar wie goed
Gereformeerd is, zegt meer. Hij kan toch
niet aannemen, dat er ooit iets uit de Schrift
zou komen, wat God de Heere er niet op-
zettelijk in gelegd heeft; en hij moet dus
wel begrijpen, dat God de Heere zijn Heilige
Schrift opzettelijk zoo heeft ingericht, dat
er al dit medicijn en al deze voedende
kracht en al dit helderheid aanbrengend
licht voor de kerken aller eeuwen en landen
door Hem in gelegd is.

Ook hier kan niet anders dan *praedesti-
natie* zijn. Iets waar de apostelen ons ge-
durf op wijzen, als ze ons aantoonen, hoe
ook wat in het oude Israël gebeurde, op-
zettelijk zoo geschied is om onzent wil".
Zoo heet het in 1 Cor. 9: 10: "Of zegt
hij dat ganschelijk om onzent wil? Want
om onzent wil is dat geschied". In Rom.
15: 4: "Want al wat te voren geschreven
is, dat is tot onze leerling geschreven, opdat
wij door lijdszaamheid en vertroosting der
Schrift, hope hebben zouden." En in Rom.
4: 23: "Nu is het niet alleen om sijentwil
geschreven, dat het hem toegerekend is,
maar ook om onzent wil".

Het is dus geen verdanning onzerzijds als
we zeggen, dat de Heilige Schrift gepre-
destineerd is, om te passen en te sluiten
op de behoeften der kerk van Christus in
alle eeuwen en tijden en landen; maar de
Schrift zelf eischt en vordert, dat we haar
als zodanig beschouwen, en haar deze eere
laten zullen.

Ja we gaan verder en zeggen, dat ge-
nog niet voelt en nog niet verstaat, wat
de Heilige Schrift ook voor u persoonlijk

is, als ge niet gelooft, belijdt en inzielt,
hoe bij de praedestinatie en de schenking
van dat Woord aan Gods kerk, ook op u,
op uw zielsnoed, en op uw levensomstan-
digheden gerekend is. Zoals onze vaderen
leeraarden, dat er is een algemeene, een
bijzondere en een allerbijzonderste voor-
zienigheid Gods, waarbij het zoo voor u komt
te staan, alsof God alle dingen van hemel
en aarde beschikt heeft, om u tot de glorie in
te leiden; zoo ook moet ge het van de Hei-
lige Schrift belijden, dat ze én een algemeene
strekking voor heel de kerk, én een bi-
sondere strekking voor uw kerk, én boven-
dien nog een allerbijzonderste strekking
voor u persoonlijk heeft.

Dit nu is de toepassing, om alzoo, naar
de praedestinatie Gods voor elke kerk, in
elken tijd en in elke omstandigheid, dat-
gene uit die Schrift te voorschijn te bre-
ngen, wat God de Heere er voor die kerk,
in dien tijd en onder die omstandigheid in
gelegd heeft.

Dus niet de preek uit Gods Woord en
de toepassing uit u. Neen, maar beide
saam uit Gods Woord, zoowel de uitleg-
ging als de toepassing. En beide uit dat
Woord niet naar uw vernuft, maar naar
Gods heilig bestel.

Daarom nu heeft God de Heere die
Heilige Schrift niet als een dood boek aan
zijn kerk gegeven, gelijk de vijand lastert;
maar als een levend instrument, welks be-
handeling Hij zelf steeds met zijn Heiligen
Geest verzelt en leidt. Alleen die *uitleg-
ging* toch is waarachtig die door den Hei-
ligen Geest in zijn kerk wordt gegeven,
en alzoo is ook alleen die *toepassing* de
wezenlijke, die vrucht is van verlichting
door den Heiligen Geest.

Hierbij nu bedient de Heilige Geest zich
van de Dienaren, die Christus in zijn kerk
gesteld heeft, en alzoo is het bij de toe-
passing der Dienaren roeping, om geleid
door den Heiligen Geest, datgene uit de
Heilige Schrift te voorschijn te brengen,
wat God de Heere voor die bepaald kerk,
in dien bepaalden tijd en in die bepaalde
omstandigheid in zijn Woord door zijn praed-
estinatie had ingelegd.

KUYPER.

Voor Kootwijk.

Door Dr. A. KUYPER van Ds. J. van der Meulen
Wissum (Fr.), eene gift in 't kerkzake 11.
Zondag gecollecteerd f 50; en van K. te Nij-
megen f 1.50.
Door Ds. H. W. VAN LOON door b. b.
diaken van Amsterdams 30 gevonden in de
collecte van 10 Mei en f 20 gevonden in de
collecte van Pinksteren; door br. M. van N. N.
te A. f 1.
Totaal ontvangsten f 877.25.

Uit de Pers.

Op hoog ernstigen toon wijst de *Z.-Holl.
Kerkbode* nogmaals op de betekenis van *Doop
en Verbond*.
Hij zegt er van:

Enig inzicht in eenige werkzaamheid met den heil-
gen doop bij kinderen en zelfs bij volwassenen blijkt
in onze kerken schier geheel te ontbreken.
Het wederopbrengen van de zuivere leer en praktische
overtuiging op dit stuk schijnt aan onkundigen zelfs
dwaalbaar toe. Er zijn er, die de verbondsprakelijke voor-
arminisch houden!

Nu, het wegzakken der kennis is onze schande. Wij
en onze vaderen hebben niet anders verstaan. Doch nu
de Heere weer licht laat opgaan, zal het tot beslis-
sing moeten komen, of wij waarlijk *gereformeerd* zijn
en tot de gezonde praktijk zullen ingaan, of door zullen
trekken in den weg van het verlatenheid en van de
sectarissen, die de vertroosting, de gemeenschap
het geloof, het ambt, de kerk en het verbond op het
genadeverklaren in den mensch bouwen.

Zij verlaten den grondslag uit het eerste deel in het
tweede deel van het verbond. En zij zullen ten slotte
met de arminianen dan ook consequent den grondslag
der verkiezing niet God in den mensch moeten over-
leggen.

Men wete dus wel wat men uitkomt. Reeds wordt
de waarde van den kinderdoop losgelaten; en alleen
de kerkelijke ceremonie van het doopen vastgehouden.
Hoe men het daarin met het geloof en met de
doelzeggende aan den doop en ook met de *oogen* maakt,
opzigtig wij niet. Het kan niet dien opzicht zijn. Straks
zal men vroem gemoed dan ook uit oprechtheid die
ceremonie moeten loslaten, en den kinderdoop ver-
werpen. Maar daar blijft het niet bij.

De genademiddelen, het Woord Gods en het sacra-
ment, zullen als *stunt* en *geest* worden losgelaten niet
alleen voor de kinderen, die men als heidenen laat
loopen, zodat God ze bekeert; — maar ook voor de
kerk in haar geheel. Een vroem man — geen gezant
die naar het hof spreekt; — geen *holl. God* brengt
die *its gods* zegt, — niet Gods Woord ontdekt; dat
wordt de prediking. Het avondmaal brengt *niet* aan
de *stunt*, tenzij ze eens in een gevoelen toestand
zijn; — maar dat hadden zij even goed thuis kunnen
hebben. De gemeenschap der heiligen wordt een ge-
voelige aanraking niet aan stuk of wat vrienden. De
kerk is roep niet hare roep niet opzigtig en van de
kerk is roep niet hare roep niet opzigtig en van de
kerk is roep niet hare roep niet opzigtig en van de

Wij achten zulk een toestand dijn ongelukkig. Ver-
achtering in genade. Een bedroeven van den Heiligen
Geest. Een vreugdeloos en nuteloos christendom.

Dit is volstrekt niet de *gereformeerde kerk*. Maar het
tegenwoordig.

Wij zeggen dit met diepe droefheid, omdat wij we-
ten, dat vele lieve kinderen des Heeren, die *stunt* zijn
van het verketen hunner broeders *sch* nog geen
geopend oog hebben voor deze ellende der kerk, en
haar nog steeds *bevoorrecht* door de beschouwing
en tusschen de klips doorzietende praktijk, waarmee zij
sich sedert jaren in het *kerk* leven schikken, terwijl
toch hun *kerk* in een *gracht* was. Al gevoelen zij,
dat het niet goed was — toch zijn zij in het onde
geren verward.

De zaak *stunt* in de bediening des Woords aan de
orde komen. De diensaren zijn *schuldig* het licht uit
te brengen. Zij het met veel voorzichtigheid en gebod.
Met veel liefde. En zij die wijsheid ook in de gemeente,
dat de jeugdigen achteraan komen, en zachmoedig-
heid het hooren bedient. Zij er ook hooren als van
die te bereide onderzochende digels de Schriften of
dies dingen *stunt* zijn. Zij er ook een onderzoek
van de belijdenisschriften en liturgie onzer gereformeerde
kerken.

Niemand is in enkele uren of dagen in dezen tot
klarheid. Eerst langzamerhand kan men elander
verstaan.

En, wie daarin een geregelden weg wil volgen, die
rocht hv. in de zaak van den H. Doop *schuldig* zijn
tot helderheid te geraken over de volgende
vragen:

Wat is een sacrament?
Is de H. Doop een sacrament?
Wat is dan in den H. Doop het teken en wat
de *stunt*, die in de bediening van den Doop als
sacrament wordt afgebeeld als van den hemel ge-
schonken?

Is de H. Doop bij kinderen niet dezelfde als bij
volwassenen?

Wat gelooven wij dan geschied te zijn bij een kind,
aan hetwelk dit sacrament is bediend? Of mogen wij
zonder grond de betekenis zaak loochenen? Zou die
geen *stunt* zijn, waardoor het sacrament voor het
geloof idel is?

Op welken grond kunnen wij aan een kind dit
sacrament bedienen, geloovende, dat bij het teken,
ook de zaak door den Heere geschonken wordt?
(Anders toch is het geen bediening van een sacrament,
en moet de doop gewigerd worden.)

En indien ik voor het kind op goeden grond het
sacrament vraag, en dus geloof, dat de Heere de *stunt*
van 't sacrament aan dat kind schenkt, — hoe moet
ik dan nu dat kind bejegenen? Moet ik nu in de
verdere behandeling van dit kind de waarheid van het
sacrament loochenen of niet?

Welke regel vloeit hieruit voort voor heel de be-
diening des Woords, voor het huisbezoek en voor
de opvoeding in school en huis met het oog op het
zaak der kerk?

Men trachte onder iedere vraag een antwoord te stel-
len, eer men een ander veroordeelt, — dan er onder
Gods tegen verandering komen.

Toch geen moed verloren. Reeds zooveel
werd reeds beter. Er ging reeds zooveel klaar-
der licht op.

Ziek en krank zijn we niet enkel kerkrechtelijk,
maar ook theologisch en geestelijk en praktisch
uit de Synodale Organisatie uitgekomen. We
hebben allen onze wonden die gebet en ver-
bonden moeten.

Zij maar van den oppersten Medicijnmeester
onze hulpe!

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De dag van Hemelvaart was voor onze kerk
een onvergetelijke. Na vele en vruchteloze
beroepingen zag zij zich eindelijk in bezit ge-
steld van een eigen herder en leeraar.

Ds. F. Fortuin, na des voormiddags beves-
tigd te zijn door Prof. Dr. W. Geesink, naar
aanleiding van Matth. 22: 1-6, deed des namid-
dags zijne intrede met de woorden van 2 Tim.
2: 19.

Stelle de Heere, trots allen tegenstand,
die inzonderheid in de laatste dagen openbaar
werd, ZWew. tot een uitgebreiden zegen voor
onze kerk!

Namens den kerkeraad:
S. J. KEKAT, scr.

Hilversum.

Vergadering der Classis Amersfoort op 11
Febr. 1891.

Vertegenwoordigd waren 12 kerken met 21
keurstemmen. Ds. M. J. Bouman opende de
vergadering met gebed en het lezen van 1
Cor. 12.

Tot praeses werd Dr. van Goor en tot as-
sessor Ds. Adriaanse gekozen; H. C. E. Staver-
man was scriba.

De notulen der vorige vergaderingen werden
gelezen en goedgekeurd.

Daarna had de omvraag volgens art. 41 D.
K. plaats waarbij de kerk van Soest vroeg:
hoe te handelen met personen die zeggen niet
langer met de reformatie mede te gaan. 't Advies
was, dat men in dergelijke gevallen, na
vruchteloos vermaan, niets meer doen kan, en
dan in het dup. lidmatenboek, achter den naam
hebbe te vermelden dat deze personen zich
aan het toezicht van den Kerkeraad hebben
ontrokken.

In verband met de nu aan de orde zijnde
regeling der consulentenschappen en met het oog
op de ongesteldheid van den bedienaar des
Woords te Tienhoven, van wien men hoopte,
dat hij weldra hersteld zou terugkeeren, werd
voorgesteld voor den tijd van 3 maanden een
consulent voor die kerk te benoemen.

Alvorens verder tot eenige regeling der
consulentenschappen over te gaan, wenschte de
voorzitter bepaald te zien voor welke zaken
de dienst der consulenten in de vacante
kerken volstrekt noodig is. Dientengevolge werd
vastgesteld, dat de hulp der classe in dezen
noodig is:

1. Bij de verkiezing van kerkeraadsleden en
de beroeping van predikanten.

2. Bij het hooren der belijdenis van hen, die
tot het heilig Avondmaal wenschen toegelaten
te worden.

3. Bij gerezen verschil in den kerkeraad,
voor 't welk vooralsnog geen oplossing ge-
vonden is.

De hulp der classe bestaat ook daarin, dat
zij consulenten aanwijze, die op vastgestelde
tijden in de aangewezen kerken optreden, om
het Woord en de Sacramenten te bedienen.

Ds. Bouman werd, wegens persoonlijke zwakte,
voor den tijd van 3 maanden onthouden van de
verplichting, om op Zondag bij andere kerken
als consulent op te treden.

Met het oog op de onstandigheden werd de
regeling der consulentenschappen, voor den tijd
van 3 maanden bepaald als volgt:

De leeraar van Baarn aanvaardt het consu-
lentchap over Vreeland. Nigtevecht en Nieuw
Loosdrecht; die van Zeist over Tienhoven,
De Blidt en Loenen, en die van Bunschoten
over Soest, Maartensdijk en Westbroek.

Voor het geval er onverhoopt door ziekte
een consulent in een der kerken, die
leeraar hebben, mocht noodig zijn, werd vast-
gesteld, dat den Bunschoten zou optreden voor
Baarn en omgekeerd; Amersfoort voor Zeist
en omgekeerd.

Voor het opmaken van een concept-regeling
der vacaturebeurten — te behandelen op de
volgende classe — werden als deputaten be-
noemd Ds. L. Adriaanse, Dr. H. H. Kuyper
en onderling C. Verhooff.

Inzake de bepaling van het bedrag door
candidaten bij hun paeremtoir examen in de
classicale kas te storten, werd vastgesteld, dat
zulk f 70.— zal bedragen, de eene helft door
den candidaat en de andere door de kerk,
die het onderzoek vraagt, te voldoen.

Naar aanleiding van een schrijven door Depu-
taten Synodi voor noodlijdende kerken, werd
bepaald, dat vóór de volgende classe, in alle
kerken der classe, eene collecte voor noodlij-
dende kerken moet gehouden worden. Ds.
Bouman en H. C. E. Staverman te Amersfoort
werden tot classale deputaten benoemd voor
deze zaak. Zij hebben de collecten in ontvangst
te nemen, aanvragen van noodlijdende kerken
op de eerstvolgende classe te brengen en ver-
der de aanwijzingen en bepalingen der classe
in deze zaak uit te voeren.

Over een gerezen moeilijkheid, door verschil
van opvatting der betekenis van den doop,
onder kerkeraadsleden van een der kerken,
't welk aan het oordeel der classe onderworpen
werd, achtte de classe zich onbevoegd formeel
uitspraak te doen, omdat de belijdenisschriften
in dezen zich niet met genoegzame duidelijkheid
uitspreken.

De classe kon wel raad geven en verzocht
den afgevaardigden aan één der in deze kwestie
betrokken broeders te zeggen, dat de classe
oordeelde, dat er in dezen geen termen be-
staan, om zijn ambt neer te leggen en dat bij

de komst van visitatoren verder met hem zal
worden gesproken.

Dr. Van Goor en Ds. Adriaanse werden als
deputaten voor de gewone zaken gecontinueerd.
Als datum voor de volgende vergadering
werd, volgens huishoudelijk reglement, aange-
wezen 12 Augustus a. s.

Roepende kerk is Soest.
De voorzitter sloot de vergadering en ein-
digde met dankgebed.

H. C. E. STAVERMAN,
scriba.

Kerk te Helmond.

Naar aanleiding van het opwekkend woord
in de *Herant* van 10 Mei, tweede bladrijde,
nemen wij de vrijheid, aan hen die geen cir-
culaire over den nood onzer kerk ontvingen,
maar nochtans belangstellen in den bloei der
kerk des Heeren in deze landen te berichten,
dat daarvan nog exemplaren voorhanden zijn:
te Amsterdam bij de boekhandelaars Hoveker
& Zoon, te Rotterdam bij den boekhandelaar
J. H. Dunk en te Utrecht bij den boekhan-
delaar A. Fischer.

Op aanvraag zullen deze heeren de cir-
culaire met inschrijvingabiljet gaarne afgeven of
toezenden.

Aan de Classis is mededeeling gedaan van
de bijdragen en inschrijvingen die reeds in-
kwamen.

Van velen vernamen wij echter nog niets.
Daarom de vriendelijke opmerking dat som-
mige kerken, die geen vaste bijdrage willen
toezeggen, voor onze kerk een *collecte* houden.

Wanneer alle austerkerken dit óók doen,
vertrouwen wij wel gereed te zullen komen.
Doe dus een ieder nog wat hij kan en zegne
de Heere ook dezen wenk!

Voor de goede orde zij nog eens vermeld
dat het adres van den penningmeester blijft:
G. Visser, Kanaalijk No. 1, zooals in de cir-
culaires opgegeven; het adres voor stukken
den Kerkeraad betreffende, als vroeger mede-
gedeeld: Joh. Emeijer, aan 't Kanaal.

Namens Kerkeraad en Kerkelijke Kas.
G. VISSER, penningm.
Helmond, 19 Mei 1891.

Zending.

De vijandschap der wijzen.

I.

Uit de reeks artikelen die we pas sloten, is
gebleken hoe de strijd tegen het Christendom
in den laatste tijd gansch nieuwe en veelbe-
teekende vormen aanneemt, en tevens dat de
dwaling weder, naarmate de afval van God en
zijn Woord toeneemt, zich verheft.

We vonden pas ditzeelf gevoelen uitgedrukt
in buitenslandsche schriften, die zich met deze
dingen onbegrijpelijk houden. Ook zij wijzen op de
nieuwe krachtsverheffing van het Mahomeda-
nisme en tevens op het pas door ons beschre-
ven voortduren van het Boeddhisme, dat zij
terecht als "esoterisch" kenmerken, als geen Za-
lignaker kenmerk. Dat juist maakt het bij
de ongeloovige wereld gewild.

Er is en wordt in de laatste tijden echter
nog een andere macht tegen het Christendom
en de prediking des Evangelies aan alle volken
overgesteld, een macht die steeds groeit en, al
te weinig bekend, aan de Christelijke wereld,
toch de pogingen tot kerstening der heiden-
volken verlamt en meer en meer zal verhin-
deren. We bedoelen de *heidensche pers*.

Niet weinigen, ook onder hen die toch het
zendingsbevel onzes Heeren Christus wel degelijk
beherigen, zijn zich zelfs van het bestaan
dezer macht bewust. Daarbij komt — wat
Nederlands betreft — dat in onze overzeesche
beziittingen, om redenen thans niet te ontwe-
ken, deze macht nog van uiterst kleine be-
tekenis bleef. Doch elders is 't reeds gansch
anders, een feit waarmee vooral dient ge-
kent, wij het ook in zoo krachtigen zin de
Mahomedaansche wereld geldt, en deze eigen-
lijk één saamhangend, *solidair* geheel vormt.

Gelijk ieder weet is in deze eeuw het ge-
bied der pers, dat waar gelezen wordt, ont-
zaglijk uitgebreid, meer wellicht dan in drie
eeuwen die voort gingen en stellig veel meer
dan in de vijf nog vroegere.

De vooruitgang der Zending, der wetenschap
der onderzoekingen, der uitvindingen, der ont-
dekkingen, alles heeft hietoe meegewerkt. We
behoeven er niet over uit te weiden. Dat de
gehele vertaling van het Engelsche Nieuwe
Testament als we ons niet bedriegen on-
langs werd overgeleerd, en nog lang niet één
nr. van zeker New-Yorksch blad vulde — zegt
reeds genoeg.

Nu zijn de streken welke in deze eeuw in
aanraking met, onder het gezag of den invloed
der beschaaft wereld meer en meer werden
gebracht, goeddeels door niet-Christenen bevoelt.
Men denke slechts aan Hindostan, O-Indië,
China en Japan.

In deze rijken nu ontwikkelt zich, hier lang-
zamer dan sneller, naarmate de ontwikkeling,
de werkzaamheid der pers. Er verschijnen de
een na den ander inlandsche bladen, geschriften
en boeken. Er ontstaat een lezende bevolking,
een voor welke lezing behoefte wordt en daer-
mee is dan de invloed en de macht der pers
verzekerd. Het is een feit, waarmee de Zending
overal moet rekenen, dat onder de Hindoes
en de Mahomedanen in Bengalen het aantal
lezers elk jaar met minstens ruim *een miljoen*
(t' getal is eigenlijk veel grooter) klimt. Wat
dit voor de ontwikkeling des volks getuigt,
behoef geen betoog.

Gelijk bij alle ware beschaving is ook hier
het Christendom, de Zending de baanbreker
en wegbereider geweest. Voordat de Bijbel
in hun taal was overgezet, kon nauwelijks *één*
op de *dertig* personen in Bengalen lezen.

Nog in 't begin dezer eeuw had dit uitge-
strekt geweest met zijn vele miljoenen, geen
eigen letterkunde; althans niet wat proza be-
treft. Nu vermeerdert het aantal geschriften
met den dag.

En evenzoo is het gegaan in alle heidensche
en Mahomedaansche streken, waar het Chris-
tendom ingang vond. Het schiep om zoo te
zeggen, taal- en letterkunde, en opende ook in
stoffelijken zin een nieuwe wereld voor gehele
volken, hen ontwikkeld in elk opzicht.

Het zou te ver voeren, dat wat het eigen-
lijk heidendom betreft verder aan te toonen.
Slechts zij nog in 't voorbijgaan gewezen op
de Moesleische wereld als ook voor ons van
zoo groot rechtstreeks belang.

Om te toonen hoe verlevendend en ont-
wikkelend ook in deze wereld, anders zoo vol
doodse berusting en kalme tot ontwikke-
ling en kennis gewrocht heeft, gaan we niet
naar Lucknow of Delhi in Indië, waar verwon-
delijke dingen in dit opzicht plaats grepen,
maar naar de "doodte punten" aan de Mid-
dellandsche Zee.

Daar nu zijn alle omstandigheden voor ont-
wikkeling ongunstig. Het Mahomedaanisme is
er veilig, het volk onwetend, onbegierig naar
kennis, van nature onbekeer